

Висновковуючи зазначаємо, що назви автомобільних фарб формують окрему номенклатурну групу кольорономенів, одиниці якої є переважно продуктом вторинної номінації, що тісно пов'язана з семантичною навантаженістю лексеми та асоціативною спроможністю носіїв мови віднайти референтне значення.

1. Авто-Фарба [Електронний ресурс] // Сайт «Авто-Фарба». – Режим доступу: <http://avto-farba.com.ua>. 2. Старко В. Категоризація кольору : між універсалізмом та релятивізмом [Електронний ресурс] / В. Старко // *Studia linguistica*. – 2013. – Вип. 7. – С. 295–301. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Stling_2013_7_47. 3. Статистика інформаційно-аналітичної групи «AUTO-Consulting» [Електронний ресурс] // Сайт «AutoCONSULTING : Информационно аналитическая группа». – Режим доступу: <http://www.autoconsulting.com.ua>. 4. Які авто 2017 року випуску реєстрували у 2017 році? [Електронний ресурс] / Сайт «Головний сервісний центр МВС України». – Режим доступу: <http://hsc.gov.ua/2018/02/13/yaki-avto-2017-roku-vipusku-reyestruvali-u-2017-rotsi/>. 5. Mary Beth Quirk A Brief History Of Car Colors – And Why Are We So Boring Now? [Електронний ресурс] // Сайт «CR Consumer Reports». – Режим доступу: <https://www.consumerreports.org>.

УДК 81'373.43:355]:821.161.2 – 31'20

Клавдія Панасюк

Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, м. Львів

ВІЙСЬКОВА ТЕРМІНОЛОГІЯ В РОМАНІ ЮРІЯ ЩЕРБАКА «ЗБРОЯ СУДНОГО ДНЯ»

© Панасюк К. В., 2018

«Зброя Судного дня» – це документально-фантастичний роман про уявне відтворення ракетно-ядерної зброї в час, коли вирішується доля України. Предметом аналізу статті є аналізування сучасних військових термінів і номінацій цього твору.

Ключові слова: українська мова, військовий термін, номен, зброя, військова операція, бойовий виріб, кодові імена осіб.

“Weapons of doomsday” – this is a documentary-fantastic novel about the alleged reproduction of rocket-nuclear weapons at a time, when the fate of Ukraine is being solved. This was facilitated by the use of modern military terms and nominations. They are the subject of the analysis in the article.

Keywords: Ukrainian language, military term, nomen, weapons, military operation, combat product, code names of persons.

За час існування в умовах незалежності України непростий шлях становлення і розвитку пройшли її Збройні сили, які сьогодні належать до найефективніших армій світу. Такий же шлях здолали військова освіта й наука, а отже, і військова субмова загалом. Маємо нині неабиякі здобутки військової терміносистеми. Про це свідчать військові статuti, численні галузеві словники, навчальні підручники та посібники, монографії, захищені дисертації тощо. Серед них: «Словник основних термінів з питань бойової і мобілізаційної готовності у Збройних силах України» [11], «Словник ракетних військ і артилерії» [12], підручники й навчальні посібники С. Власенка [1], О. Дробана [4], В. Зеленського [6], О. Гулика [3], О. Красюка [7], П. Ткачука [13], В. Яковенка [16] та інших.

Звертає на себе увагу й інший аспект проблеми: уже доволі широко досліджено етапи історії розвитку української військової термінології, які відображено зокрема у працях С. Гриценко [2], І. Литовченко [8], Л. Мурашко [9], Л. Туровської [14], Я. Яремка [17], Н. Яценко [19] та інших.

У більшості з них предметом аналізу є писемні пам'ятки, твори красного письменства. Адже, відтворюючи певну добу, письменники використовували питомі й запозичені терміни, які відповідали тогочасним досягненням військового ремесла. Цікаві щодо цього є статті Н. Яценко «Військова лексика в історичних романах Ліни Костенко» [18], О. Дубинець «Військова лексика в романі Романа Іваничука “Мальви”» [5], «Військова лексика в історичній прозі П. Куліша» [20], С. Гриценко «Тенденції розвитку лексико-семантичної групи, «назва зброї та її частин» (на матеріалі українських писемних пам'яток XVI–XVII ст.)» [2] й інші. Отже, заналізування військових термінів у цих працях стосується творів на історичну тематику.

Однак поза увагою науковців і досі є проблема функціонування військових термінів і номенів як частини термінологічної лексики сучасної української мови в художньому дискурсі про наше сьогодення. Саме військова термінологія документально-фантастичного роману Ю. Щербака «Зброя Судного дня» [15] (2016 р.) і є предметом цього дослідження.

Твір рясніє військовою термінологією та номенами, що тепер використовують у зоні бойових дій на Донбасі й поза нею. Це назви операцій, військових центрів, лабораторій, штабів, найменування компаній, проектів, новітніх бойових виробів, військових ударів, кодів імен осіб тощо.

Уже в зав'язці твору генерал Голубко, доповідаючи своїми одностайними зазначає: змінилася *«оперативно-тактична і стратегічна ситуація»* [15, с. 36]. Це типовий загальновійськовий термін. Там само: «вони (росіяни – *К. П.*) обстріляли аеропорт (ідеться про Іловайськ)», із *«240-міліметрового самохідного міномета “Тюльпан”»* [15, с. 36]. Це складний п'ятикомпонентний термін, що належить до сучасної ракетно-артилерійської термінології. Далі військовик припускає, що в районі Іловайська ворог міг використати проти українських десантників і *«ядерні двокілотонні заряди “Світоч”, “Смола” чи “Фата”»* [15, с. 36]. Це також типові чотирикомпонентні терміни, якими послуговуються в сучасній ракетно-артилерійській галузі.

На зібранні до 50-річчя Василя Нечерди, загиблого в зоні АТО, огрядний чоловік зі зеленими *шевронами батальйону «Київська Русь»* згадує про перші дні війни на Донбасі: «ми були голі й босі, погано озброєні тільки *АК, ПМ, СВД»* [15, с. 146–147]. Так, аббревіатурою *АК* позначено *автомат Калашникова*, *ПМ* – *пістолет Макарова*, *СВД* (українською СГД) – скорочена назва *снайперської гвинтівки Драгунова* – це й досі широкоживані загальновійськові терміни. Той самий боєць згадує, що музейники, подарували атовцям свій музейний експонат *БРДМ – бойова розвідувальна дозорна машина* ще часів Чапаєва. Так автор окреслює реальне становище, у яке потрапили вояки на початку російсько-української війни.

Роздуми-зізнання персонажів роману підводять до думки, що теперішня війна з Росією є кара Україні за злочини тих високопосадовців, що нищили армію, розпродаючи національне озброєння. Читач дізнається, що саме продали тодішні очільники Збройних сил України [15, с. 234]:

- *Зенітно-пускові ракетні комплекси «Тунгуска» і «Тор»* до Сомалі;
- *загоризонтальну РЛС (радіолокаційну станцію)* до Ефіопії;
- *шість надсекретних крилатих ракет повітряного базування Х-22 см* до Китаю та Ірану;
- *танки Т-64* до Конго.

А ще, як на догоду Москві, Янукович і міністр оборони Лебедев знищили *«Сансан»* [15, с. 75] – *тактичний комплекс дальністю 500 км, комплекс швидкого розгортання, високоточна ракета*. Це реальні терміни, назви виробів сучасної української зброї, яка могла б зміцнити силу української армії, якби на чолі держави й війська були патріоти.

Роман Юрія Щербака «Зброя Судного дня» засвідчує розвиток української військової термінології, подає її певну еволюцію і характеристику. Так, у картині, де змальована спецоперація, яку мала здійснити на території України російська диверсійна група зі знищення одного з творців ядерної зброї – українця Василя Рубана, зазначено види модерного озброєння, яке мали використати вороги: *«снайперська гвинтівка 54М-24 з важкими набоями Win Mac 300 і прицілом із 32-разовим збільшенням; найновіший штурмовий автомат Калашникова АК-12 м з підствольним гранатометом; граната ГРД-3 (граната ручна димова)»* [15, с. 300]. Це характеристики новітньої зброї як українських, так і російських військ.

Уявою автора під час сучасної російсько-української війни група патріотів створює підпільну організацію *«Марс-Рось»* з метою відновлення ядерного щита України. Організатором групи став колишній генерал розвідки Неселовський, якого колеги іменують *Гровс* (за аналогією до Леслі Гровса, генерал-лейтенанта США у 1942–1947 рр. керівника проекту «Мангеттен» щодо створення ядерної зброї). До групи ввійшли экс-заступник міністра оборони України Андрій Дергачов (*позивний «Никодим»*), академік Глобин – экс-радник президента Кучми з національної безпеки (*позивний «Луна»*), фінансист проекту Бородатий Господар (*позивний «Карл Маркс»*). А керував групою чоловік із *позивним «Медуза»* – особа, ні прізвища якої, ні посади ніхто не мав права знати [15, с. 83]. І *«Никодим»*, і *«Гровс»*, і *«Луна»*, і *«Карл Маркс»*, і *«Циган»* (позивний Василя Нечерди) – це кодові імена, що надають із метою безпеки, як колись під час Другої світової війни на фронті й тепер у межах Операції об'єднаних сил. Цілком логічно ці кодові імена вважати, якщо не суто військовою термінологією, то військовою номінацією, адже ними й тепер послуговуються у збройних силах.

Змальовуючи картини України й світу XXI ст., автор не міг обійтися і без використання технологічного номена – спеціальної ідентифікаційної одиниці термінологічної системи, «що називає конкретний зразок чи серію предметів масового виробництва й репрезентує номенклатуру певної галузі науково-технічних знань» [10, с. 140]. Це *«Модуль»* [15, с. 85] – номен підприємства в чорнобильській десятикілометровій зоні; назви ядерних центрів і лабораторій в Ізраїлі *«Нахаль Сорек»* і *«Дімо»* [15, с. 35]; *НЯП* (лабораторія порівняльного оцінювання отримання низькозбагаченого ядерного палива в Києві) [15, с. 45]; *SILEX* – австралійська компанія з розробки технологій збагаченого урану [15, с. 44]; назви компаній, які торгували краденою українською зброєю – *«Радма»* і *«Атомір»* [15, с. 236]; державна компанія *«Military YMPEx»* [15, с. 236], що у 90-х роках була стабільним гравцем на ринку зброї та годувала доларами владну верхівку.

Оскільки автор визначив жанр свого твору як документально-фантастичний роман. Це дало йому підстави ввести у канву сюжету уривки з журнальних і газетних статей, тексти військових донесень і декларацій, а також уявного монологу Звіра з безодні, за яким легко вгадується злочинна подоба російського президента Путіна. У мріях Звіра далекосяжні плани: спочатку створити Київську Русь-2, а згодом прийняти корону Володаря Світу, але неодмінно з рук американського президента! У своєму третьому внутрішньому монолозі [15, с. 339–341] Звір уже називає *військову операцію «Різвятий дар»* із вторгнення 3 млн біженців із Близького Сходу на територію Священної Римської імперії, підготовку *операції «Турецька лазня»* – закладання ядерних мін великої потужності в Чорному морі, неподалік протоки Босфор. Звір-Путін хизується своїми володіннями – *об'єктом «Светлячок» (Кремль-2)»,* що в товщі уральських гір, – головним резервним центром керування під час Третьої світової війни... Ці фантазійні роздуми Звіра разом з ужитими термінами й номенами сприймаємо як вірогідні на ґрунті сучасних політичних реалій. Так само як і згадувані ним аббревіатури – *ПРО (протиракетна оборона), ГРУ (головне розвідувальне управління), СЗР – служба зовнішньої розвідки),* що сьогодні належать до військової термінології обох країн.

Завершальна частина роману також рясніє військовими термінами й номенами, зокрема в картині, де учасники проекту зі створення ядерної зброї збираються на березі Дніпра, щоб відзначити народження космічно-ядерних сил України. Коли зійшли до святкового столу на баржі присутнім відкрили отвір у трюмі, де вони побачили крилату ракету *«Блискавка»* із серії ракет *«Умань-СД»*. Аббревіатура *«СД»* – від Судний день (критичний момент загибелі України). Учасники проекту досягли своєї мети – з'явилося зброя помсти, зброя відстрашення, яка гарантує порятунок України від Орди.

Проте шлях до цього був сповнений небезпек, ризиків і труднощів. Змальовуючи його, показуючи ймовірну послідовність зі створення ядерної зброї, романіст, природно, уживав відповідні терміни. Спочатку було створення *РРП* – так званої *«брудної» бомби* з ужитого ядерного палива, оснастивши її *високобризантною вибухівкою* (трискладовий аналітичний ракетно-артилерійський термін – *К. П.*)». Дізнаємося, що важче було створити чисті *А-бомби*, бо тут ключовим складником є спосіб підпалу, який міг би всебічно *стиснути півсфери з ураном чи плутонієм до критичної маси,* тобто *збагатити уран чи плутоній за допомогою лазера* [15, с. 45]. Цього домоглися українські науковці!

Таким чином у творі «Зброя Судного дня» Ю. Щербаку вдалося створити особливу візію сьогодення: завдяки публіцистичним роздумам, уведенням у сюжет документів, газетних і журнальних повідом, усією системою образів. Та оскільки предметом його художнього дослідження є та зброя, яка має відвернути Армагедон, то письменникові мав задіяти ті численні військові терміни й номени, які нині є у практиці військовиків різних галузей. Вони дали змогу авторові подати повну картину дійсності та стали своєрідним свідченням того, як, розвиваючись, збагачується сучасна українська військова терміносистема.

1. Власенко С. Г. *Військова топографія та топогеодезична підготовка ракетних військ і артилерії сухопутних військ* : [навч. посібн.] : Ч. 1 / [Власенко С. Г. та ін.]. – Львів : Академія сухопутних військ, 2011. – 252 с. 2. Гриценко С. П. *Тенденції розвитку лексико-семантичної групи «Назви зброї, та її частин» (на матеріалі українських писемних пам'яток XVI-XVII ст.)* / Світлана Гриценко / Зб. наук. праць Донецького ун-ту *Studia Linguistica*. – 2012. – Вип. 6 – С. 345–367. 3. Гулик О. В. *Базові положення та елементи основних видів підготовки за бойовою армійською системою (БАРС): [навч.-метод. посібн.]* : Ч. 1 / [Гулик О. В. та ін.]. – Одеса : Військова академія, 2016. – 102 с. 4. Дробан О. М. *Будова та експлуатація 152 МІ самохідної гаубиці 2С3М* : [навч. посібн.] / Дробан О. М. – Львів, Академія сухопутних військ, 2012. – 225 с. 5. Дубинець О. *Військова лексика в романі Р. Іванчука «Мальви»* / О. Дубинець // *Вісник Харківського НУ ім. В. Каразіна. Серія : Філологія*. – 2015. – Вип. 73. – С. 169–172. 6. Зеленський В. І. *Робота командира механізованої роти з організації оборони, наступу та маршу у передбаченні зустрічного бою* : [навч. посібн.] / Зеленський В. І. – К.: Вид-во Паливода А. В., 2006. – 242 с. 7. Красюк О. П. *Радіолокаційні станції ракетних військ і артилерії* / [Красюк О. П. та ін.]. – Львів, Академія сухопутних військ, 2011. – 159 с. 8. Литовченко І. О. *Дериваційні особливості військової лексики сучасної української мови* / І. О. Литовченко // *Філологічні студії : Науковий вісник Криворізького держ. педагогічного ун-ту*. – Кривий Ріг, 2011. – Вип. 6. – С. 310–318. 9. Мурашко Л. В. *З історії формування української військової термінології* / Мурашко Л. В. // *Мовознавство*. – 1997. – № 4–5. – С. 45–52. 10. Нікуліна Н. *Утилітарні вимоги до номена (на матеріалі транспортної термінологічної мегасистеми)* // Неля Нікуліна / *Вісник НУ «Львівська політехніка»*. Серія «Проблеми української термінології». – 2012. – № 733. – С. 135–144. 11. *Словник основних термінів з питань бойової і мобілізаційної готовності у Збройних Силах України* / За ред В. М. Телелима. – К. : НУОУ, 2012. – 56 с. 12. *Словник ракетних і артилерійських термінів*. – Суми : ВІАрт., 2001. – 263 с. 13. Ткачук П. П. *Босприпаси* : [підручн.] / [Ткачук П. П. та ін.]. – Львів : Академія сухопутних військ, 2012. – 305 с. 14. Туровська Л. В. *Військові звання та посади в Україні: історико-генетичний аспект вивчення української військової термінології* / Л. В. Туровська. – К. ; Ірпінь : Перун, 2005. – 158 с. 15. Щербак Ю. *Зброя судного дня: документально-фантастичний роман* / Юрій Щербак. – К : Ярославів вал, 2016. – 360 с. 16. Яковенко В. А. *Ураження незаконних збройних сил підрозділами ракетних військ і артилерії* : [навч. посібн.] / [Яковенко В. А. та ін.]. – Львів, Академія сухопутних військ, 2013. – 172 с. 17. Яремко Я. П. *Формування української військової термінології* : автореф. дис. ... канд. філол. наук / Я. П. Яремко. – Дрогобич, 1997. – 16 с. 18. Яценко Н. О. *Військова лексика в історичних романах Ліни Костенко* / Н. О. Яценко // *Дивослово*. – 2000. – № 3. – С. 30–32. 19. Яценко Н. О. *Формування назв військового одягу в українській мові* / Н. О. Яценко. – К. : ВД Дмитра Бураго, 2009 – 180 с. 20. Банзерук О. В. *Військова лексика в історичній прозі П. Куліша* / Банзерук О. В., Шакура Ю. О. // *Література та культура Полісся* : зб. наук. пр. : Спадицина П. Куліша і її роль у розвитку української мови, літератури та культури ; Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя. – 2010. – Вип. 59. – С. 15–20.